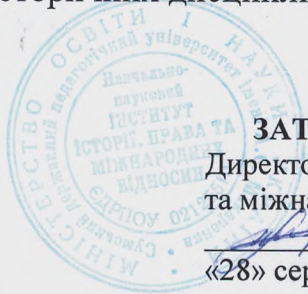
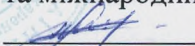

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

 Олександр ЖУКОВ
«28» серпня 2025 р.

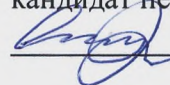
**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІЯ, ПОЛІТИЧНІ СИСТЕМИ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА
КРАЇН СХОДУ ТА ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ (ХУІ-ПОЧАТОК ХХ СТ.)**

Галузь знань 29 Міжнародні відносини
Спеціальність 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії
Освітньо-професійна програма Міжнародні відносини

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.

Голова Світлана МОЦАК,
кандидат педагогічних наук, доцент

Суми – 2025

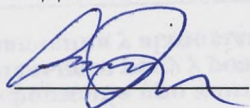
Розробник:

Крупеня І.М., кандидат політичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від «27» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Моцак С.І., к. пед. н., доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 4	Бакалавр	Вибіркова
		Рік підготовки:
		3-й
		Семестр
5-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні, семінарські		
26 год.		
Лабораторні		
-		
Самостійна робота		
72 год.		
Консультації		
2 год.		
Форма контролю: залік		
Загальна кількість годин – 120		

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Сходу та Латинської Америки (XVI – початку XX ст.)» є вибірковою дисципліною, яка входить до блоку навчальних дисциплін за вибором студентів і спрямована на підготовку бакалавра до особливостей здійснення професійної діяльності за спеціальністю. Освоєння студентами навчального курсу дасть можливість усвідомити місце та роль країн Сходу та Латинської Америки в розвитку історичного та політичного процесів, а також особливостей формування зовнішньої політики країн цих регіонів та її впливу на міжнародні відносини.

Метою навчальної дисципліни «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Сходу та Латинської Америки (XVI – початку XX ст.)» є формування у студентів уявлення про цивілізаційний фундамент традиційних східних та латиноамериканських суспільств, їх орієнтацію, систему цінностей, пріоритети, структури; формування у студентів комплексного підходу до вивчення закономірностей і особливостей політичного розвитку, функціонування політичних систем та режимів країн і регіонів; вміння володіти компаративним методом дослідження політичних процесів і систем; розуміння глобальних і регіональних тенденцій світового розвитку, а також ознайомлення студентів із ключовими проблемами політичних систем країн світу та їх зовнішньої політики.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності та особливості соціально-економічного, політичного і соціокультурного розвитку східного та латиноамериканського регіонів у першу чергу в розрізі їх історії, формування, становлення і розвитку їх політичних систем та зовнішньої політики.

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки й технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

Спеціальні компетентності (СК):

СК 1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК 2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному

СК 4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК 9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК14. Здатність розуміти закономірності розвитку та самостійно аналізувати ситуацію в країнах і регіонах світу на основі інформації політичного, історичного, економічного, культурного, правового характеру із застосуванням міждисциплінарних та наукових методів досліджень міжнародних відносин.

СК15. Здатність здійснювати фахову діяльність з дотримання етично-протокольних норм та врахуванням етнокультурних особливостей національної дипломатії країн світу.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Сходу та Латинської Америки (XVI – початку XX ст.)» входить до переліку вибірових компонентів освітньо-професійної програми. Дисципліна спирається на вивчення таких навчальних курсів, як «Політична географія світу», «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Північної Америки», «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн європейських країн». Знання, отримані в результаті вивчення курсу «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Сходу та Латинської Америки (XVI – початку XX ст.)» можуть бути використані надалі під час вивчення дисциплін: «Аналіз та прогнозування зовнішньої політики», «Зовнішня політика і дипломатія сучасної України» та проведення студентських наукових досліджень.

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

ПРН 6. Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

ПРН17. Мати навички самостійного визначення освітніх цілей та навчання, пошуку необхідних для їх досягнення освітніх ресурсів.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Розподіл балів

Поточний контроль													Разом	Підсумковий контроль (екзамен)	Загальна сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13			
Поточний контроль															
4	4	5	4	5	5	4	4	4	4	4	4	4	55		
Контроль самостійної роботи															
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	25		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання здобувачами вищої освіти всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального матеріалу шляхом поточного та підсумкового контролю.

Оцінювання знань здобувачів з навчальної дисципліни «Історія, політичні системи і зовнішня політика країн Сходу та Латинської Америки (XVI – початок XX ст.)» здійснюється шляхом проведення контрольних заходів, які включають поточний, підсумковий модульний, підсумковий семестровий контроль. Рівень навчальних досягнень здобувачів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль передбачає усні відповіді здобувачів на теоретичні питання семінарських занять, виконання тестових завдань та самостійних робіт.

Підсумковий модульний контроль передбачає виконання контрольних робіт змістового модулю.

Підсумковий контроль. Формою підсумкового контролю є залік та екзамен.

Особливу увагу при опануванні змісту навчальної дисципліни «Історія, політичні системи і зовнішня політика країн Європи» приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **55 балів:** участь у семінарах – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань.

- **25 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, підготовка рефератів, есе тощо.

- **20 балів:** підсумковий контроль (залік).

Разом – 100 балів.

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень і дипломатичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
4	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає

	та правильно інтерпретує дипломатичні явища та процеси; виконує всі завдання, може правильно визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на системному знанні теоретичних положень та окремих прикладах з дипломатичної практики. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
3	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує дипломатичні події та процеси; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження, що ґрунтуються на положеннях підручників і навчальних посібників з «Історії світової дипломатії».
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; лише називає події з історії дипломатії; завдання виконує з неістотними помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв’язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади; - вільно користується тематичними картами; - розуміє основні тенденції розвитку історичних проблем слов’янства;
82 - 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності;

	- студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - дає загальну характеристику подій (причини, наслідки, значення); - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 - 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні помилки, користуючись картою; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - не достатньо повно дає характеристику подій (причини, наслідки, значення); - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 - 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
60 - 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - визначає окремі ознаки подій, встановлює їх послідовність; - може дати стислу характеристику окремої постаті; - слабо орієнтується за картами;
35-59	коли студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - впізнає постать чи подію лише за детальним описом; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");
1 - 34	- коли студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - не визнає послідовності подій; - відсутні навички роботи з картами; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер;

	- відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”);
--	--

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» можуть бути:

- *усний контроль*. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов’язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- *письмовий контроль*. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- *тестовий контроль*. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- *підготовка доповідей, есе, презентацій*. Цей вид контролю передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для самооцінювання:

1. Проблема періодизації історії, політичних систем та зовнішньої політики країн Азії, Африки та Латинської Америки нового часу.
2. Формаційний і цивілізаційний підходи у сучасній орієнталістиці. Дискусія про «азійський спосіб виробництва».
3. Соціально-економічний і політичний розвиток країн Азії та Африки на початку XVII ст., особливості їх державного устрою та зовнішньої політики.
4. Основні ознаки політики та дипломатії східної цивілізації.

5. Криза східної системи і початок колоніальної експансії європейців. Форми і методи колоніальної експансії, її етапи. Системи колоніального управління.
6. Японія на початок нового часу. Міжусобні війни і встановлення сьогунату Токугава.
7. Політика “самоізоляції” Японії та її наслідки.
8. Реформи кінця 60-х – початку 70-х рр. XIX ст. та їхня роль у модернізації Японії. Конституція 1889 р.
9. Японія у міжнародних відносинах другої половини XIX – початку XX ст.
10. Японія в роки Першої світової війни.
11. Соціально-економічна та політична ситуація на Корейському півострові XVII – XVIII ст.
12. Держава Чосон під владою андонських Кімів (1802–1863 рр.): загострення постсередньовічної кризи традиційного корейського суспільства.
13. Китай у XVII – XVIII ст. Формування маньчжурської держави.
14. Китай наприкінці XVIII – середині XIX ст. Економічне і політичне становище Цінської імперії.
15. «Опіумні війни» в Китаї та їх наслідки.
16. Селянська війна тайпінів: причини, перебіг, наслідки.
17. Міжнародне становище і зовнішня політика Цінської династії в останній третині XIX ст.
18. Китай на початку XX ст. Сінхайська революція 1911–1913 рр.
19. Китай у роки Першої світової війни.
20. Джунгарське ханство в кінці XVII – середині XVIII ст. Монголія в XIX ст.
21. Тибет в період Нової історії.
22. Імперія Великих Моголів, її соціально-політичне та економічне становище.
23. Колонізація Індії.
24. Індія на початку XX ст.: соціально-економічне та політичне становище.
25. Економічний та соціально-політичний розвиток Османської імперії у XVII–XVIII ст.
26. Османська імперія у міжнародних відносинах Нового часу. Виникнення «східного питання».
27. Туреччина на початку XX ст. та в період Першої світової війни.
28. Економічне та соціально-політичне становище Ірану у XVII–XVIII ст.
29. Колонізація Ірану.
30. Іран на початку XX ст. Іранська революція 1905–1911 рр.
31. Економічне та соціально-політичне становище Афганістану в XVII–XVIII ст.
32. Втрата Афганістаном політичного суверенітету в XIX ст.
33. Казахстан за часів постсередньовіччя.
34. Середня Азія після завершення епохи середньовіччя.
35. Бухарський емірат. Хівинське ханство.
36. Колоніальне поневолення Середньої Азії Російською імперією.
37. Загальна характеристика держав Індокитайського півострова в період Нової історії.: економічна система, політичний лад та адміністративний устрій.
38. Бірма в XVII – на початку XX ст.
39. Таїланд (Сіам) в XVII – на початку XX ст.
40. Камбоджа в XVII – на початку XX ст.
41. Суспільний лад, економіка і культура Індонезії в період Нової історії.
42. Аравія у XVIII – на початку XX ст.
43. Північна Африка в XVII – на початку XX ст.
44. Вплив колоніальної політики європейських держав на розвиток Тропічно-Екваторіальної та Південної Африки.
45. Колоніальна політика на Африканському континенті, форми і методи експлуатації підкорених народів.
46. Ефіопія в XVII – на початку XX ст.

47. Колоніальне поневолення «Чорної Африки» європейцями.
48. Розвиток країн Латинської Америки в колоніальний період (XVI– XVIII ст.).
49. «Парад революцій». Звільнення Латинської Америки від колоніальної залежності.
50. Історія і зовнішня політика цивілізації доколумбової Латинської Америки.
51. Відкриття та колонізація Центральної й Південної Америки європейцями.
52. Війна за незалежність і утворення самостійних держав у Латинській Америці.
53. Латинська Америка після війни за незалежність (до початку XX).
54. Становлення незалежних держав регіону та еволюція зовнішньополітичних відносин.
55. Перспективи зовнішньої політики держав Латинської Америки.
56. Розвиток інтеграційних процесів у Латинській Америці наприкінці XX ст.
57. Економічна інтеграція в Латинській Америці.
58. Комунікаційна стратегія «Україна - країни Латинської Америки та Карибського басейну» на 2024-2026 роки.
59. Комунікаційна Стратегія Україна–держави Африки 2024-2026 рр.
60. Геополітичні інтереси європейських держав в країнах Африки, Азії, Латинської Америки та Карибського басейну .

6. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Азії XVI – на початку XX ст.

Тема 1. Вступ до курсу, його предмет і завдання. Східні країни у XVI – на початку XX ст.

Специфіка курсу, мета і завдання його вивчення. Проблема періодизації історії країн Азії, Африки та Латинської Америки нового часу. Джерела і література до курсу. Політична карта країн Азії, Африки та Латинської Америки на початок нового часу. Соціально-економічний і політичний розвиток країн Азії та Африки на початку XVII ст., особливості їх державного устрою. Формаційний і цивілізаційний підходи у сучасній орієнталістиці. Дискусія про «азійський спосіб виробництва».

Основні ознаки східної цивілізації. Цивілізації Сходу і Заходу на початку нового часу. Особливості конфуціанського Китаю. Японська цивілізація. Індуська цивілізація. Тибет. Ісламський світ.

Тема 2. Країни Азії та Африки на початку нового часу. Створення та еволюція колоніальної системи

Причини, що обумовили відставання країн Сходу від західних держав. Криза східної системи і початок колоніальної експансії європейців. Дискусія про місце і роль колоніалізму в історії країн Азії та Африки. Схід нового часу і сучасний “третій світ”. Колоніалізм як всесвітньо-історичне явище. Форми і методи колоніальної експансії, її етапи. Системи колоніального управління. Колоніалізм і традиційні структури східного суспільства. Работоргівля та її вплив на долю народів Африканського континенту.

Країни Сходу на початок нового часу, їх соціально-економічний розвиток, рівень продуктивних сил і стан культури. Африка на початок нового часу. Політична карта двох континентів на початок нового часу, нерівномірність у розвитку окремих країн. Порівняльна характеристика феодалізму на Сході і в країнах Західної Європи. Історичні форми колоніалізму. Еволюція колоніальної системи капіталізму. Основні методи й етапи колоніалізму. Перші колоніальні захоплення європейських держав у Азії і Африці на початок нового часу. Соціально-економічні, політичні і культурні наслідки колоніального підкорення країн Сходу. Посилення експлуатації селян, розорення ремесла і мануфактури.

Дискусія в історичній науці з питань місця і ролі колоніалізму в історії країн Азії і Африки. Колоніальна система і роль країн Азії і Африки в світовій економічній системі.

Тема 3. Японія

Японія на початок нового часу. Контакти з європейською цивілізацією. Міжособні війни і встановлення сьогунату Токугава. Політична система сьогунату. Соціальна структура суспільства. Внутрішня політика уряду. Економіка Японії у XVII – XVIII ст. Аграрні відносини. Міста, ремесло і торгівля.

Ідеологія токугавської Японії. Синтоїзм і дзен-буддизм. Кодекс бусідо. Проникнення християнства, діяльність місіонерів.

Політика “самоізоляції” та її наслідки. Перші контакти Японії з іноземними державами, виникнення проблеми “північних територій”. Місії А. Лаксмана і М. Резанова.

Японська культура періоду Токугава.

Японія наприкінці XVIII – в 60-ті рр. XIX ст. Криза токугавського режиму. Насильницьке “відкриття” Японії і політика капіталістичних держав. “Ансейські договори”. Російсько-японські відносини. Місія Є. Путятіна. Симодський акт 1855 р. Договір про торгівлю і мореплавство 1858 р. Цусімський інцидент 1861 р.

Загострення політичної кризи, рух проти іноземців і сьогуну. Громадянська війна і ліквідація сьогунату. “Мейдзі ісін” – революція чи реформи, закономірність чи феномен? Буржуазні перетворення кінця 60-х – початку 70-х рр. XIX ст. та їхня роль у капіталістичній модернізації Японії. Історіографія “революції Мейдзі”, дискусія відносно її характеру.

Японія в 70-ті рр. XIX – на початку XX ст. Політична ситуація в 70 – 80-ті рр. XIX ст. Доля самурайства та його ідеології. “Рух за свободу і народні права”. Утворення перших політичних партій. Конституція 1889 р.

Характер і особливості модернізації Японії. Роль держави у розвитку промисловості. Практика “зразкових підприємств”. Зовнішня політика. Японська дипломатія і проблема нерівноправних договорів. Загарбання островів Рюкю (1872 р.). Похід на Тайвань (1874 р.). Російсько-японські договори 1872–1875 рр. і Петербурзький договір про “обмін” територіями. Агресія проти Кореї. Японо-китайська війна 1894 – 1895 рр. Сімоносекський мирний договір та західні держави. Японія в міжнародних відносинах на Далекому Сході. Англо-японський договір 1902 р. Японсько-російська війна 1904–1905 рр. та її наслідки. Анексія Кореї. Формування Японської колоніальної імперії.

Особливості соціально-економічного розвитку Японії на початку XX ст. Внутрішня ситуація в країні. Утворення і діяльність буржуазних політичних партій. Сен Катаяма і соціалістичний рух в Японії. “Справа про скривдження трону”. Рух “Демократія Тайсьо”.

Японія в роки Першої світової війни.

Японська культура та побут “епохи Мейдзі”.

Японія на початку XX ст. Внутрішньополітична ситуація після «Реставації Мейджі». Агресивна зовнішня політика в Кореї та Маньчжурії. Англо-японський союзний договір 1902 р. і позиція США. Російсько-японська війна 1904–1905 рр., її наслідки. Антивоєнний рух в Японії. Портсмутський мирний договір 1905 р. Анексія Кореї. Загострення протиріч на Далекому Сході. Японія в роки Першої світової війни. Експансія в Китаї 1915 р.: японо-американські суперечності. «21 вимога» до Китаю. Японо-російський договір 1916 р.

Тема 4. Корея

Держава Чосон після завершення епохи середньовіччя. Корея напередодні вторгнення іноземних колонізаторів та за умов боротьби придворних клів. Негативний вплив політичної нестабільності на соціально-економічний розвиток країни. Селянські повстання в кінці XVIII ст. Зовнішня політика та «закриття» країни. Інтерес європейців, американців та японців до Кореї. Насильницьке «відкриття» країни і перші наслідки цього акту. Реформи корейського вана Йонджо, їх наслідки. Корейська культура XVIII ст.: живописці Чон Сон і

Кім Дурян, поети Кім Чхонтхек і Кім Судан. Створення у 1770 р. 100-томної «Корейської енциклопедії».

Держава Чосон під владою андонських Кімів (1802–1863 рр.): загострення постсередньовічної кризи традиційного корейського суспільства. Роздержавлення економіки, збільшення податків, розвал аграрного сектора, зменшення обсягів торгівлі і ремесел, натуралізація господарства. Активізація діяльності християнських місіонерів з метою «відкриття» Кореї.

Правління тевонгуна Лі Хаина. Боротьба за збереження режиму самоізоляції. Політика «внутрішніх реформ і зовнішнього захисту». Економічна та політична криза в державі. Ліквідація інституту тевонгуна – встановлення влади роду Мін. Кінець епохи самоізоляції Кореї. Канхваський договір 1876 р. та його наслідки.

Причини і характер селянської війни 1893–1894 рр. та її результати. Загострення японо-китайських протиріч у Кореї та переростання їх у воєнні дії. Японо-китайська війна 1894–1895 рр., її характер та наслідки. Зміцнення позиції Японії в Кореї та її остаточна колонізація в 1910 р.

Тема 5. Китай

Китай у XVII–XVIII ст. Китай на початок нового часу. Причини загострення кризи Мінської імперії. Зростання зовнішньої загрози. Формування маньчжурської держави. Селянська війна середини XVII ст. та її наслідки. Завоювання Китаю маньчжурами і встановлення влади династії Цін.

Соціально-економічні і політичні наслідки маньчжурського завоювання. Внутрішня політика цінських володарів. “Землеробська революція”. Економічна організація ремесла в торгівлі. Релігійно-ідеологічна система феодального Китаю. Конфуціанство, даосизм, буддизм. Боротьба китайського народу проти маньчжурського панування. Таємні товариства.

Зовнішня політика. Завойовницькі походи маньчжурського уряду. Монголія і Тибет у складі Цінської імперії. Припинення зовнішніх зв'язків та ізоляція Китаю. Російсько-китайські відносини у XVII – XVIII ст. Утворення і діяльність Російської духовної місії у Пекіні.

Китай наприкінці XVIII – середині XIX ст. Економічне і політичне становище Цінської імперії. Китайська “самоізоляція” і політика капіталістичних держав. Місія Макартнея. Вплив англійської опіумної торгівлі на загострення внутрішньополітичного становища в Китаї. Англо-китайський конфлікт і перша “опіумна війна” 1840 – 1842 рр. Нанкінський договір 1842 р. та інші нерівноправні договори Китаю із західними державами. Наслідки насильницького «відкриття» Китаю.

Селянська війна тайпінів. Вчення Хун Сюцюаня. Початок селянської війни і проголошення Тайпін тяньго. Внутрішня і зовнішня політика керівників повстання. Причини занепаду Тайпін тяньго. Втручання іноземних держав у внутрішні справи Китаю. Друга “опіумна” війна 1856–1860 рр. та її наслідки. Тяньцзінський договір 1858 р. та Пекінська конвенція 1860 р. Місія М.П. Ігнат'єва і початок нового етапу у російсько-китайських відносинах. Британська політика “інтернаціоналізації і спільних дій”. Інтервенція західних держав і поразка селянської війни тайпінів. Проблеми історіографії тайпінського повстання.

Китай у 70–90-ті рр. XIX ст. Політична ситуація в країні після придушення тайпінського повстання. Регіоналізація Китаю, формування місцевих угруповань. Політика “самопосилення” та її провал. Політика іноземних держав у Китаї. Особливості розвитку капіталізму в Китаї.

Міжнародне становище і зовнішня політика Цінської династії в останній третині XIX ст. Франко-китайська війна 1884 – 1885 рр. Японо-китайська війна 1894 – 1895 рр. та її наслідки. Розподіл Китаю на “сфери впливу”.

Виникнення національного руху. Кан Ювей і реформаторський рух. “Сто днів реформ”.

Загострення суспільно-політичної ситуації в Китаї наприкінці XIX ст. Ідеологічна експансія західних держав. Християнство в Китаї. Діяльність таємних товариств. Рух іхетуанів: ідеологія, соціальний склад, характер і етапи. Урядова політика щодо іхетуанів. Події в Пекіні влітку 1900 р. Інтервенція іноземних держав і “Заключний протокол” 1901 р. дискусійні питання з історії руху іхетуанів.

Китай на початку XX ст. Сінхайська революція 1911–1913 рр. Поглиблення суспільно-політичної кризи в Китаї на початку XX ст. Нова спроба ліберальних реформ (“нова політика”). Політична діяльність та ідеологія Сунь Ясена, “три народних принципи”.

Повстання в Учані і початок революції. Розстановка політичних сил, роль ліберальної буржуазії. Розгортання революційної боротьби в Південному і Центральному Китаї. Проголошення республіки і формування тимчасового революційного уряду. Обрання Сунь Ясена тимчасовим президентом республіки. Іноземні держави і китайська революція. Зречення Цінської династії і передача влади Юань Шикаю. Утворення партії гоміньдан у 1912 р. Встановлення диктатури Юань Шикая. “Друга революція”. Характер і підсумки революції 1911 – 1913 рр. Проблеми історіографії Сінхайської революції.

Політична ситуація у національних районах Китаю. Тибетська криза початку XX ст. проголошення незалежності Монголії (1911 р.) і російсько-китайськомонгольська угода 1915 р.

Китай у роки Першої світової війни. “21 вимога” Японії і піднесення антияпонського руху. Діяльність республіканської опозиції, утворення Китайської революційної партії (Чжунхуа Геміндан). Боротьба проти реставрації монархії (“третя революція”). Посилення сепаратизму. Дуцзюні. Створення воєнного уряду південного Китаю. Особливості соціально-економічного розвитку Китаю у воєнні роки.

Соціально-економічне та політичне становище Китаю на початку XX ст. Російська революція 1905–1907 рр. і Китай. Діяльність «Союдної ліги», Сунь Ятсен і «три народних принципи». Ліберальна буржуазія і конституційний рух, маневри 15 правлячої верхівки. Центр революційної боротьби в Центральному і Південному Китаї. Проголошення республіки і формування тимчасового республіканського уряду. Скликання парламенту і обрання Сунь Ятсена тимчасовим президентом республіки. Зречення Цінської династії і передача влади Юань Шикаю. Сінхайська революція 1911–1913 рр. Поразка революції, її підсумки і значення. Диктатура Юань Шикая і боротьба за ліквідацію республіканської конституції. Утворення партії Гоміньдан. Китай в роки Першої світової війни.

Культура Китаю нового часу.

Тема 6. Монголія та Тибет

Монголія в XVI ст. Утворення Джунгарського ханства. Монголія в середині XVII XVIII ст. Джунгарське ханство в кінці XVII – середині XVIII ст. Монголія в XIX ст. Зовнішні відносини Монголії після маньчжурського завоювання. Культура Монголії в новий час. Тибет в новий час.

Тема 7. Індія

Індія на початок нового часу. Імперія Великих Моголів, її соціально-політичний устрій, рівень розвитку продуктивних сил. Аграрні відносини в Індії, роль общини. Розпад «Імперії Великих моголів». Англо-французьке суперництво і початок колоніального поневолення Індії.

Завоювання Індії англійською Ост-Індською компанією. Розбудова та вдосконалення системи колоніальної експлуатації. Народно-визвольне повстання сипаїв 1857 – 1859 рр. Ліквідація англійської Ост-Індської компанії. Завершення процесу колоніального поневолення Індії британською короною. Індія на початку XX ст. Ріст капіталізму і посилення протиріч з метрополією. Ріст революційної напруги в країні. Акції англійців. Поділ Бенгалії.

Початок революційного піднесення, лозунги «сварадж» і «свадеші». Роль Індійського Національного Конгресу, «помірковані» і прихильники Тілака.

Селянський рух і страйки робітників у 1906–1907 рр. Виступи в Пенджабі. Причини поразки революційних виступів і їх значення. Англійська політика в Індії у 1909–1913 рр.

Індія на початку XX ст.: соціально-економічне та політичне становище. Зростання економічного розвитку і посилення протиріч з метрополією. Ріст соціальної напруги в країні. Поділ Бенгалії. Гасла «сварадж» і «свадеші». Роль Індійського Національного Конгресу, «помірковані» і прихильники Тілака. Розкол ІНК. Революційний рух у першій половині 1908 р. Процес над Тілаком і загальний страйк у Бомбеї. Англійська політика в Індії 1909–1913 рр. Індія в роки Першої світової війни.

Тема 8. Османська імперія

Османська імперія після завершення епохи середньовіччя, її територія і населення. Місто і ремесло. Криза воєнно-експансіоністського режиму. Криза територіальної цілісності імперії. Зовнішня політика імперії у XVII ст.

Економічний розвиток Османської імперії в XVIII ст. Загострення національно-визвольної боротьби. Зовнішня політика у XVIII ст., російсько-турецькі війни. Посилення залежності Османської імперії від західних держав. Капітуляції. Виникнення «східного питання» та агресивні плани Англії, Франції і Росії щодо Османської імперії. Україна в планах турецьких султанів. Росія і боротьба балканських народів за незалежність.

Внутрішньополітична криза в Османській імперії в кінці XVIII ст. і зовнішньополітичні ускладнення. Реформи Селіма III і боротьба всередині правлячої верхівки. Діяльність Мустафи Байрактара. Російсько-турецька війна 1806–1812 рр. і Бухарестський мир. Посилення боротьби європейських держав за вплив у Туреччині.

Політичне та соціально-економічне становище країни на початку XIX ст. Оттоманська Порта за умов загострення «балканського питання». Національно-визвольна боротьба сербського і грецького народів та політика Махмуда II, реформи з метою зберегти цілісність імперії. Ліквідація яничарського корпусу та військово-ленної системи. Російсько-турецька війна 1828–1829 рр. та воєнний конфлікт між султаном Махмудом II і пашею Єгипту Мухаммедом Алі. Російсько-турецький договір 1833 р. Втручання західноєвропейських держав, подальша колоніальна експансія в Єгипет і Туреччину.

Кризовий стан імперії в 30-х рр. XIX ст. Соціально-економічні і політичні передумови танзимату. Колективна нота держав 1839 р. і початок перетворення Туреччини в напівколонію. Маніфест 1839 р. і перший період танзимату. Конвенція 1841 р. про чорноморські протоки.

Царська дипломатія і загострення «східного питання» в середині XIX ст. Кримська війна 1853–1856 рр. і роль Туреччини у воєнній коаліції західних держав. Паризький трактат і другий період танзимату. Перші кабальні позики як засіб подальшого посилення економічної і політичної залежності Туреччини від західних держав.

Економічні зрушення в країні: складання внутрішнього ринку і розвиток мануфактур. Турецьке просвітництво і виникнення нової турецької літератури. Товариство «нових османів» і початок ліберально-конституційного руху.

Економіка та суспільно-політична обстановка в Туреччині в 70-х рр. XIX ст. Загострення соціальних і національних протиріч. Визвольна боротьба народів Балканського півострова проти османського іґа. Східна криза 1875–1876 рр. Конституційний рух та діяльність «нових османів», «Двірцевий переворот» і конституція Мідхата. Поразка «нових османів» та її причини. Значення руху. Міжнародні ускладнення для султанського уряду. Російсько-турецька війна 1877–1878 рр. і визволення Болгарії. Незалежність Сербії, Чорногорії і Румунії. Територіальні захоплення європейських держав. Подальше економічне і політичне закабалення Туреччини. Деспотичний режим Абдул Хаміда II і перетворення Туреччини в напівколонію. Зародження національного руху. Молодотурки і їхня програма.

Туреччина на початку XX ст. Діяльність молодотурок. Комітет «Єднання і прогрес» і ставка на армію. Вимоги молодотурок. Початок революції. Відновлення конституції і

пожвавлення суспільно-політичного життя в країні. Скликання парламенту і його діяльність. Контрреволюційна змова 1909 р. і її провал. Скиннення Абдул Хаміда II і прихід до влади молодотурок. Підсумки та історичне значення революції 1908–1909 рр. в Туреччині. Партія «Єднання і прогрес» при владі, її внутрішня та зовнішня політика. Тріполітанська і Балканські війни та їх результати. Перша світова війна і Туреччина. Участь уряду молодотурок у війні на боці Німецького блоку. Геноцид по відношенню до народів Кавказу. Головні фронти воєнних дій турецької армії. Особливості внутрішньої і зовнішньої політики молодотурок. Ріст незадоволення в країні, партизанська боротьба. Загальна характеристика становища Туреччини на кінець Першої світової війни.

Тема 9. Іран

Соціально-економічний та політичний устрій Ірану на початку. Аграрні відносини, становище селян. Кочові племена. Місто, ремесло і торгівля. Державний лад Ірану, роль релігії і духовенства. Утвердження династії Каджарів та її перші кроки у зовнішній політиці.

Іран за умов посилення англо-франко-російського колоніального суперництва. Гюлістанський (1813) і Туркманчанський (1828) мирні договори. Вбивство російського посла в Тегерані Грибоедова. Англо-іранський торговельний договір 1841 р. Посилення режиму капітуляцій та англо-російські суперечності в Ірані. Наслідки проникнення іноземного капіталу в Іран. Причини, характер, рушійні сили бабідських повстань. Причини поразки повстань і їх значення. Зародження бехаїзму.

Поглиблення соціально-економічної та політичної кризи в Ірані на середину XIX ст. Реформи Еміра Низама та їх вплив на розвиток Ірану. Англоіранська війна 1856–1857 рр. і Паризький мир. Посилення залежності Ірану від Англії, Франції та царської Росії. Культура Ірану в XVIII–XIX ст.

Підкорення економіки Ірану іноземним капіталом в останній третині XIX ст. Політична залежність. Англо-російські протиріччя. Соціальні наслідки перетворення Ірану в напівколонію. Формування Іранської нації. Зародження національного руху. Невдалі спроби здійснення реформ.

Іран на початку XX ст. Об'єктивні передумови іранської революції 1905–1911 рр., її характер і рушійні сили. Початок революції, її періодизація. Народні маси і ліберально-буржуазний рух. Роль шиїтського духовенства. Виникнення енджументів. Прийняття Конституції та доповнень до неї. Центри революційної боротьби: Азербайджан, Гілян і Тегеран. Угода 1907 р. між російським царизмом і Англією. Вища точка революції – Тебрізьке повстання. Похід на Тегеран фєддаїських загонів з півночі і бахтіарських ханів з півдня, зречення шаха і відновлення конституції. Ліберали при владі. Піднесення демократичного і національно-визвольного руху в Ірані і вимога відміни англо-іранської угоди. Основні центри руху. Іранський Азербайджан, Гілян і Хорасан. Хіабані і Кучек – хан. Характер руху і рушійні сили. Іран в роки Першої світової війни.

Тема 10. Афганістан

Афганістан після завершення епохи середньовіччя. Дурранійська держава. Період правління еміра Дост-Мухаммеда. Афганістан у 20-х рр. XIX ст., загальна характеристика. Роздробленість країни, важливість стратегічного становища. Англійські плани щодо Афганістану. Загострення відносин з Англією. Перша англо-афганська війна 1836–1839 рр., її наслідки.

Реформи Шер Алі-хана. Народний рух проти англійців. Англо-російські протиріччя і афганське питання. Друга англо-афганська війна 1878–1879 рр. і її результати. Гандамакський мирний договір 1879 р. Втрата Афганістаном політичного суверенітету. Зімміська угода 1880 р.: перетворення Афганістану на англійського політичного сателіта в регіоні. «Лінія Дюранда» і розкол країни в 1893 р.

Тема 11. Країни Південно-Східної Азії

Загальна характеристика держав Індокитайського півострова в XVIII ст., економічна система, політичний лад та адміністративний устрій. В'єтнам після завершення епохи середньовіччя, завершення формування територіальних меж. Поділ країни на Південний і Північний В'єтнам. Князівства Дангнгоай і Дангчонг: релігійно-ідеологічне життя, реформування внутрішньої ситуації, зміцнення армії, двірцеві уособиці. Повстання тайшонів 1771–1802 рр., причини поразки. Політичне возз'єднання країни під управлінням Нгуєн Фук Аня. Колоніальне поневолення В'єтнаму Францією. Франко-в'єтнамська війна 1858–1862 рр., її наслідки. Сайгонський мирний договір. Франко-в'єтнамський договір 1874 р.: позбавлення В'єтнаму статусу суверенної держави. Хюєська угода 1884 р.: перетворення В'єтнаму на французьку колонію.

Бірма (М'янма) після завершення епохи середньовіччя. Політична криза і крах Мавської держави Таунгу. Відновлення суверенної бірманської державності. Вигнання європейців. Бірма у війнах з англійською Ост-Індською компанією. Перша англо-бірманська війна 1824–1826 рр., її наслідки. Друга англо-бірманська війна 1852 р., її наслідки. Реформи правителя Бірми (мінджи) Міндона: поступова європеїзація бірманських воєнно-політичних, адміністративних, соціально-економічних та судових інститутів з метою пристосування їх до потреб часу. Третя англо-бірманська війна 1885–1886 рр. Колоніальне поневолення Бірми Великобританією.

Тема 12. Індонезія

Суспільний лад, економіка і культура Індонезії до приходу європейців. Держави Ява, Матарам і Бантам. Державні утворення за межами о. Яви. Португальська і голландська агресія проти Індонезії і початок територіальних захоплень. Політика голландських колонізаторів. Народні повстання на островах у XVII і XVIII ст. Початок занепаду голландської Ост-Індської компанії та її ліквідація. Особливості голландської колоніальної політики в Індонезії в період промислового капіталізму. Повстання Дипо Негоро. «Система культур». Завершення завоювання Індонезії голландськими колонізаторами. Зміна методів колоніальної експлуатації Індонезії та народні повстання у другій половині XIX ст.

Змістовий модуль 2.

Історія, політичні системи та зовнішня політика арабських країн Азії, Африки та Латинської Америки XVI – на початку XX ст.

Тема 13. Арабські країни Азії та народи Африки

Аравія у XVIII – на початку XIX ст. Соціально-економічний устрій в арабських країнах Азії. Об'єднавчий рух арабських племен. Релігійне вчення ваххабітів. Боротьба династії Саудів за підкорення інших князівств. Ірак, Сирія, Ліван, Палестина в кінці XVIII – на початку XIX ст. і їхня боротьба за визволення від османського панування. Сирія, Ліван, Палестина в 50–60-х рр. XIX ст. Відновлення турецького панування. Експансія англійських та французьких колонізаторів до Аравії. Спроба відновити турецький контроль.

Північна Африка на початок XIX ст. Захоплення Францією Алжиру і активізація визвольної боротьби. Абд-аль-Кадір. Франко-марокканська війна 1844 р. Народні повстання в 50-х рр. XIX ст. Мамлюкський період Єгипту і боротьба беїв проти турецького панування. Зародження капіталістичних відносин в Єгипті в кінці XVIII – на початку XIX ст. та реформи Мухаммеда-Алі. Військовий конфлікт з турецьким султаном Махмудом II, втручання європейських держав і його наслідки. Будівництво Суецького каналу. Соціально-економічний та політичний розвиток Єгипту в останній третині XIX ст., реформаторський рух. Національно-визвольна боротьба 1879–1882 рр. і окупація Єгипту Англією.

Соціально-економічний та політичний розвиток Аравійського півострова в останній третині XIX ст. і політика турецьких султанів. Колоніальна агресія Англії та її результати. Соціально-економічний та політичний розвиток Іраку, Сирії, Лівану та Палестини в кінці

XIX ст. Проникнення європейських держав і США в країни Магрибу. Державні утворення і суспільний лад народів Тропічно-Екваторіальної і Південної Африки у XVIII–XIX ст. Збереження інститутів родоплемінного ладу. Колоніальні захоплення європейців епохи домонополістичного капіталізму та опір африканських народів. Вплив колоніальної політики європейських держав на розвиток Тропічно-Екваторіальної та Південної Африки. Работоргівля та її наслідки. Утворення Республіки Ліберії та її розвиток. Боротьба за централізацію в Ефіопії. Реформи ефіопського імператора Теодроса II. Англо-ефіопська війна 1867–1868 рр. та її наслідки. Ефіопія в боротьбі проти колоніальної експансії Італійського королівства. Поділ Тропічно-Екваторіальної та Південної Африки в кінці XIX ст. Визвольна війна племені зулусів на чолі з Кетчвайо. Війна племен матабеле і машона на чолі з Лобенгулою проти англійських колонізаторів. Підкорення Нігерії та Гани. Опір народів Гвінеї та інших країн Західної Африки французьким колонізаторам. Лідер антиколоніального руху Саморі Туре. «Чорна Африка» після завершення епохи середньовіччя. Мусульманські держави Центрального, Західного і Східного Судану в XVIII–XIX ст. Колоніальне поневолення «Чорної Африки» європейцями. Внесок європейських вчених та мандрівників у дослідження флори, фауни, етнічного розвитку Африканського континенту: Л. Лівінгстон, А. Сідва Порту, Л. Капор, Й. Ребман, Р. Бертон, Д. Спійк, Д. Грант, Рошер та ін. Внесок російських мандрівників у дослідження Азії і Африки.

Остаточний поділ Африканського континенту між Англією, Францією та Німеччиною. Італійська агресія проти Лівії напередодні Першої світової війни. Колоніальна політика на Африканському континенті, форми і методи експлуатації підкорених народів. Захоплення земель і створення плантаційного господарства. Створення резервацій і расизм у Південній Африці. Примусова праця. Політична ситуація на Півдні Африки в перше десятиріччя XX ст. Національно-визвольний рух народів Африки. Араби та народи Африки в роки Першої світової війни: соціально-економічний та політичний розвиток, національно-визвольний рух. Політика західних держав в арабському світі та на Африканському континенті.

Тема 14. Країни Латинської Америки

Розвиток країн Латинської Америки в колоніальний період (XVI–XVIII ст.). Зміни в адміністративно-політичному устрої американських колоній Іспанії. Системи управління американськими колоніями. Католицька церква як важливий елемент колоніального апарату в Латинській Америці. Становище індіанського населення регіону. Повстання індіанців Перу 1742 р. на чолі з Хуаном Сантосом, причини поразки. Піднесення визвольного руху народів Латинської Америки в кінці XVIII ст. Революція негрів-рабів французької колонії о. Сан-Домінго 1791–1803 рр. Декрет про звільнення рабів в Сан-Домінго 1793 р. Утворення першої латиноамериканської держави Гаїті, проголошення її незалежності. Англійська інтервенція на Ріо-де-ла-Плате 1806–1807 рр. Війна за незалежність іспанських колоній 1810–1826 рр., її основні етапи та наслідки. Політична діяльність Сімона Болівара. Республіканське повстання в Бразилії 1823–1824 рр. Відміна рабства в Новій Гранаді 1851 р. Громадянська війна в Мексиці 1857–1860 рр., її наслідки. Визвольна боротьба кубинського народу в XIX ст. Повстання рабів на Кубі 1838–1844 рр. Антиіспанська війна на Кубі 1868–1878 рр., її наслідки. Відміна рабства на Кубі 1886 р. Національно-визвольна війна на Кубі 1895–1898 рр.

Особливості історичного розвитку Латинської Америки на початку XX ст. Політика США в Латинській Америці на початку XX століття. Масові рухи та ліберальні реформи. Основні тенденції соціально-економічного та політичного розвитку регіону в 1900–1918 рр. Договір 1903 р. між США і Панамою про будівництво каналу. Відкриття Панамського каналу в 1914 р. Повстання на чолі з Е. Чаморро в Нікарагуа 1909 р., його наслідки. Повстання воєнних моряків в Бразилії 1910 р. Країни Латинської Америки в роки Першої світової війни. Участь країн Латинської Америки у війні і розвиток міжамериканського

співробітництва 1914–1948 рр. Мексиканська революція 1910–1917 рр.: характер, головні рушійні сили, наслідки. Падіння диктатури П. Діаса в Мексиці. Окупація Гаїті Сполученими Штатами Америки 1915–1934 рр.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	у тому числі					
	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р
Модуль 1. Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки в Новий час						
Змістовий модуль 1. Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Азії XVI – на початку XX ст.						
Тема 1. Вступ до курсу, його предмет і завдання. Східні країни у XVI – на початку XX ст.	8	2				6
Тема 2. Країни Азії та Африки на початку нового часу. Створення та еволюція колоніальної системи	8	2	2			4
Тема 3. Японія	9	2	2			5
Тема 4. Корея	8		2			6
Тема 5. Китай	9	2	4			3
Тема 6. Монголія та Тибет	8					8
Тема 7. Індія	9	2	2			5
Тема 8. Османська імперія	8	2	2			4
Тема 9. Іран	9		2			7
Тема 10. Афганістан	9	2	2			5
Тема 11. Країни Південно-Східної Азії	9	2	2			5
Тема 12. Індонезія	8		2			7
Змістовий модуль 2. Історія, політичні системи та зовнішня політика арабських країн Азії, Африки та Латинської Америки XVI – на початку XX ст.						
Тема 13. Арабські країни Азії та народи Африки	9	2	2			5
Тема 14. Країни Латинської Америки	9	2	2			5
Усього за V семестр	120	20	26		2	72

7.3. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Год.
Змістовий модуль 1. Історія, політичні системи та зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки в Новий час		

1	Країни Азії та Африки на початку нового часу. Створення та еволюція колоніальної системи	2
2	Історія, політичні системи та зовнішня політика Японії у XVI – на початку XX ст.	2
3	Історія, політичні системи та зовнішня політика Кореї у XVI – на початку XX ст.	2
4	Історія, політичні системи та зовнішня політика Китаю у XVI – на початку XX ст.	4
5	Історія, політичні системи та зовнішня політика Індії у XVI – на початку XX ст.	2
6	Історія, політичні системи та зовнішня політика Османської імперії у XVI – на початку XX ст.	2
7	Історія, політичні системи та зовнішня політика Ірану у XVI – на початку XX ст.	2
8	Історія, політичні системи та зовнішня політика Афганістану у XVI – на початку XX ст.	2
9	Історія, політичні системи та зовнішня політика Країн Південно-Східної Азії у XVI – на початку XX ст.	2
10	Історія, політичні системи та зовнішня політика Індонезії у XVI – на початку XX ст.	2
Змістовий модуль 2. Історія, політичні системи та зовнішня політика арабських країн Азії, Африки та Латинської Америки XVI – на початку XX ст.		
11	Арабські країни Азії та народи Африки	2
12	Країни Латинської Америки	2
Разом		26

8. Індивідуальне науково-дослідне завдання

– **Реферування монографії та аналіз історичного джерела (5 балів).** Реферування монографії здійснюється у письмовій формі.

Форма контролю – співбесіда.

– Складання студентами тестових завдань до визначених тем (5 балів).

– Підготовка презентації на визначену і погоджену з викладачем тему (5 балів).

9. Методи та засоби навчання

У ході вивчення навчального матеріалу для передачі великого масиву інформації (факти, дати, імена, висновки, оцінки) застосовується пояснювально-ілюстративний метод; при розгляді окремих питань використовується метод проблемного викладу, комунікативний та інтерактивний методи.

При самостійному вивченні студентами джерел та літератури застосовується пошуковий та дослідницький методи. Наочні методи (ілюстрування, показ) дають можливість студентам краще засвоїти новий матеріал. При вивченні проблемних питань застосовуються дискусійні методи, робота з малою групою.

10. Форма підсумкового контролю успішності навчання: залік

11. Методи та засоби діагностики успішності навчання

3 метою діагностики успішності студентів використовуються:

- усне опитування на семінарських заняттях;
- тематичні письмові самостійні роботи;
- письмові контрольні роботи;
- виконання тестових завдань;
- виконання індивідуальних завдань;

- співбесіди на консультаціях;
- залік як підсумковий засіб діагностики успішності.

12. Рекомендовані джерела інформації

1. Аулін О.А. «Інтеграційні пріоритети Турецької Республіки у контексті реалізації концепції неоосманізму». Інтеграційні процеси в Азії та Африці як складова світового історичного розвитку (кінець XX – початок XXI століття) : монографія / за заг. ред. В.О. Шведа, пер. англ. Прип'ік Є.О., Кравченко М.В. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. С. 155-170
2. Азійський напрям зовнішньої політики України: проблеми і перспективи. Колективна монографія за ред. В. Шведа. К.: Друкарня ДУС, 2008. 222 с.
3. Баран З.А., Кипаренко Г.М., Мовчан С.П., Швагуляк М.М. Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів. Львів: Афіша, 2005.
4. Бродський Р. М. Нова історія країн Азії та Африки / Р. М. Бродський, З. А. Енольський. К., 1979. 287 с.
5. Бобровицький А. Політика Індії щодо широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-04/indiya.pdf>
6. Борділовська О. Офіційна позиція Республіки Індія щодо російсько-української війни. НІСД. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/ofitsiyna-roztytsiya-respubliki-indiya-shchodo-rosiysko> (дата звернення: 02.09.2024).
7. Близький Схід: міжнародна безпека, регіональні відносини та перспективи для України: Монографія / рада нац. Безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки; Відп. редактор Б.О. Парахонський. К.: ПЦ «Фоліант», 2008. С. 496–500.
8. Бутенко Р. К. Країни Латинської Америки після Другої світової війни / Р. К. Бутенко, О. І. Овчаренко, Л. Д. Статі // Бутенко Р. К. Всесвітня історія XX ст. Черкаси, 1998. С. 211–218.
9. Гаврилова Н.В. Зовнішня політика країн Латинської Америки : навчальний посібник / Н. В. Гаврилова, М. В. Булик, О. Л. Гільченко, Ю. В. Константинова. Маріуполь : МДУ, 2020. 397 с.
10. Головченко В. І. Нова історія Азії та Африки : колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.) : навч. посіб. для студ. гуманіт. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Головченко, В. А. Рубель ; голов. ред. С. В. Головко. К. : Либідь, 2010. 520 с.
11. Головченко В.І. Регіонознавство: Азія, Африка й Латинська Америка: навч. посіб. Київ, ДАУ при МЗС України. 2013. 352 с.
12. Голуб В. Становище курдської меншини на території Туреччини, Ірану, Іраку та Сирії наприкінці XX– на початку XXI ст. / Наукові записки [Національного університету "Острозька академія"]. Сер. : Міжнародні відносини. 2010. С. 154-164.
13. Городня Н.Д. Історія відносин США з країнами Східної Азії: курс лекцій. Навч. посіб. [Електронне видання]. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2024. 240 с. URL: https://for.history.knu.ua/wp-content/uploads/2024/05/Gorodnia_US_East-Asia_textbook_2024_pr.pdf
14. Городня Н.Д. Історія країн Азії та Африки у XX столітті: курс лекцій. Навч. посіб. [Електронне видання]. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. 284 с. URL: https://for.history.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2023/04/Gorodnia_Istoriya-Asiji_Afryky_2023_pr.pdf

15. Городня Н.Д. Розвиток співробітництва Японії й Індії у сфері безпеки. *Актуальні проблеми історії зарубіжних країн в новий та новітній час*: науковий збірник. Під ред. О. Машевського. К., 2022. 330 с. С. 242–249.
16. Заболотна М. Ф. Особливості формування інтеграційного курсу в програмах «лівих» політичних партій країн Латинської Америки. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2016. № 15. С. 210–217.
17. Зазуляк З. Сучасний стан та чинники розвитку латиноамериканського мультилатералізму. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2015. Вип. 37. Ч. 3. С. 149–158.
18. Зелінський А.Л. Батько і син аль-Асади: спільні й відмінні риси державної політики. *Проблеми всесвітньої історії*. 2024. № 1. С. 129–163.
19. Ігнат'єв П. М. Країнознавство. Країни Азії / П. М. Ігнат'єв. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. 424 с.
20. Іваницька О. П. Країни Латинської Америки (1918–1939) [Мексика, Бразилія, Куба] / О. П. Іваницька // Іваницька О. П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945). К., 2001. С. 259–294.
21. Іваницька О. П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної Америки у постбіполярний період (1990-і - 2000-і роки) : навчальний посібник / О. П. Іваницька. Київ : Слово, 2012 . 719 с.
22. Корсунський С. Зовнішня політика в епоху трансформацій. Київ: Видавництво: Віват, 2020. 256 с.
23. Корсунський С. Як нації відновлюються: досвід Східної Азії. Київ: Видавництво: Віват, 2023. 187 с.
24. Крупеня І.М. Малайзія в регіональній безпеці Південно-Східної Азії: монографія. Київ: Вид-во КиМУ, 2019. 265 с.
25. Крупеня І.М. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів Малайзії (1957–2022 рр.). *Політологічний вісник : збірник наукових праць* / голов. ред. В.Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Випуск 89. 2022. С. 214–231.
26. Krupenya I.M. The crisis of the Rohingya as a muslim minority in Myanmar and UN response to the Rohingya refugees. *Actual problems of international relations*. Issue 153, №4. 2022. P. 4–10.
27. Крупеня І.М. Політика країн АСЕАН щодо України в контексті повномасштабного вторгнення рф. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. *Політологія. Соціологія. Право*. Випуск 4(56). 2022. С. 43–49.
28. Крупеня І.М. Сучасні міжнародні відносини в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та українсько-азіатська співпраця в умовах російської агресії проти України. Україна і світ в умовах воєнних викликів: колективна монографія. / за заг. ред. к.і.н., доц. Подрез Ю.В. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2023. С. 45–69.
29. Krupenya I. Malaysia: main foreign policy priorities and bilateral relations between Ukraine. *Consensus*. №3. 2023. С. 37–50.
30. Крупеня І.М., Лоссовський І.Є. Причини азійського нейтралітету щодо російсько-української війни. *Науковий щорічник «Україна дипломатична»*. Випуск XXIV, 2023. С. 187–203.
31. Крупеня І.М. Економічна дипломатія України в субрегіоні Південно-Східної Азії. *Політологічний вісник : збірник наукових праць* / голов. ред. В.Ф. Цвих; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Випуск 92. 2024. С. 413–428.

32. Krupenya I., Sokyrska V., Ukraine–ASEAN: new opportunities for strengthening partnership. *Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI*. Volume VIII. 2024. С. 88–98.
33. Конспект лекцій з дисципліни «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки» для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» денної форми навчання / укл. Чістякова І.М., Кривдіна І.Б., Татакі Д.Д., Кудлай І.В., Гайтан В.В. Одеса : ДУ «Одеська політехніка». 2021. 291 с.
34. Кулінич Т. О. Розвиток взаємин країн Латинської Америки та Європейського Союзу в контексті ібероамериканської спільноти націй. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Вип. 118 (Ч. I). 2014. С. 76–89.
35. Кириченко В. П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки : навч. посібник для студентів гуманітар. спец. вищ. навч. закладів / В. П. Кириченко. – К. : Либідь, 2002. 166 с.
36. Кириченко, В. П. С имперских позиций : (Неоколониализм США в Латинской Америке) / В. П. Кириченко, К. С. Тарасов. К. : Политиздат Украины, 1984. 154 с.
37. Кияниця Л. Вплив революційних подій в країнах Близького Сходу та Північної Африки на конфігурацію співвідношення сил у регіоні / Л. Кияниця // *Актуальні проблеми міжнародних відносин* : [зб. наук. пр.]. Вип. 98 Ч. 1 / Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин. К. : Видавництво КНУ ім. Т. Шевченка, 2011. С. 57–58.
38. Комунікаційна Стратегія Україна–держави Африки 2024-2026 рр. *Міністерство закордонних справ України*. 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/strategiya-afrika-1.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
39. Комунікаційна Стратегія «Україна - країни Латинської Америки та Карибського басейну» на 2024-2026 роки. *Міністерство закордонних справ України*. 2024. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/ukraina-derzhavi-latinskoi-ameriki-ta-karibskogo-baseynu.pdf> (дата звернення: 02.09.2024).
40. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу. К., 2000.
41. Лукаш О. Про позицію Індії щодо російсько-української війни. *Офіційний сайт ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pro-pozytsiia-indii-shchodo-rosiiskoukrainskoi-viiny.html>
42. Лукаш О.І. Сучасна Індія: погляд з України (до 70-річчя незалежності Індії): монографія. К.: «LAT&K», 2017. 270 с.
43. Нечитайло О. Україна-АСЕАН: бачення співпраці. *Міністерство закордонних справ України*. Київ. 2024. URL: <https://cutt.ly/3eoUvMC3> (дата звернення: 02.09.2024).
44. Олійник О. Позиція Китаю щодо російської воєнної агресії проти України. Офіційний сайт ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/pozytsiia-kytaiu-shchodo-rosiiskoi-voiennoi-ahresii-proty-ukrainy.html>
45. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу – 2-е вид., доп. і переробл. /Т.В.Орлова. К.; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2017. 944 с.
46. Прип'ік Є.О. Зовнішня політика країн-членів АСЕАН від початку заснування організації до сучасного загострення геополітичного суперництва між США та КНР в регіоні. *Студії на пошану Андрія Кудряченка*. 2024. С. 927–934.
47. Поліщук К. Міждержавні конфлікти у Південній Америці: причини, еволюція, стратегії врегулювання. *Вісник Львівського університету*. Серія міжнародні відносини. 2012. Вип. 30. С. 53–67.
48. Поп Ю. І. Нова історія країн Азії і Африки (XVI – поч. XX ст.): підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Ю. І. Поп. К. : Академія, 2012. 374 с.

49. Рижков М.М., Зайцева М.В. Взаємодія країн БРІКС у постбіполярному світі: монографія. Київ: Центр вільної преси, 2017. 234 с.
50. Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Постсередньовічний Схід (XVIII – друга половина XIX ст.) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. А. Рубель ; голов. ред. С. В. Головка. К. : Либідь, 2007. 559 с.
51. Спиридонова К. «Боліваріанська альтернатива для Латинської Америки» (ALBA). Інтеграція заради побудови соціалізму / К. Спиридонова // Актуальні проблеми міжнародних відносин : [зб. наук. пр.]. Вип. 89 Ч. 1. К. : Видавництво КНУ ім. Т. Шевченка, 2010. С. 70–72.
52. Тумаков А.И. Период маньчжурского правления в истории Китая (о некоторых новых подходах к проблеме. *Методичний вісник історичного факультету ХНУ*: Зб. наук.-методич. праць. № 2. Харків: Консум, 2003. С. 64-73.
53. Україна Дипломатична. *Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 2019. 825 с.
54. Україна Дипломатична. *Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 2020. 879 с.
55. Україна Дипломатична. *Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 2021. 900 с.
56. Україна Дипломатична. *Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 2022. 488 с.
57. Україна Дипломатична. *Науковий щорічник. Київ: Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв*, 2023. 800 с.
58. Холод І.Ю. Еволюція інтеграційних моделей у Східній Азії: порівняльний аналіз: дис. канд. політ. наук: 23.00.04. І.Ю. Холод. Миколаїв: Чорноморський державний університет ім. Петра Могили, 2016. 238 с.
59. Цивілізаційні чинники світобудови: джерела походження, потенціал взаємодії та виміри конструктивізму (країни Азії та Африки): Збірник наукових праць / НАН України, ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»; редкол.: В.О. Швед, О.І. Лукаш, Н.Д. Городня та ін. К., 2015. 230 с.
60. Швед В.О. Проблеми та тенденції розвитку інтеграційних процесів у регіоні Перської затоки в умовах сучасних геополітичних змін. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2022. С. 110–133.
61. Шергін С.О. Східноазійська інтеграція та регіональна безпека. *Проблеми всесвітньої історії*. 2024. № 2(26). С.123–136.
62. Шевчук О.В. Система безпеки Азійсько-Тихоокеанського регіону: фактори формування та тенденції розвитку: монографія. Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. П. Могили, 2010. 200 с.
63. Шевчук О.В., Погорелова І.С., Вовчук Л.А. Зовнішня політика країн Азії (1945-2000 рр.): навч. посіб. Миколаїв: ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 304 с.

13. Інформаційні ресурси Електронні ресурси

1. Організація Американських держав. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/organizaciya-amerikanskih-derzhav>
2. Community of Latin American and Caribbean States. URL: <http://celacinternational.org/>
3. МЕРКОСУР. URL: <https://www.mercosur.int/>
4. БРІКС. URL: <https://brics-russia2020.ru/>
5. КАРИКОМ. URL: <https://caricom.org/>
6. Caricom regional organisation. URL: <https://caricom.org/institutions/caricom-regional-organisation-for-standards-and-quality-crosq/>

7. Андське співтовариство. URL: <http://www.comunidadandina.org/>
8. Група Ріо. URL: <http://s017.sela.org/celac/quienes-somos/antecedentes/grupo-de-rio/>
9. АСЕАН. URL: <https://asean.org/>
10. Міністерство закордонних справ КНР. URL: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/
11. Міністерство закордонних справ Республіки Індії. URL: <https://www.mea.gov.in/>
12. Міністерство закордонних справ Республіки Корея. URL: <http://www.mofa.go.kr/eng/index.do>
13. Міністерство закордонних справ Японії. URL: <https://www.mofa.go.jp/mofaj/index.html>
14. Міністерство закордонних справ Малайзії. URL: <https://www.kln.gov.my/>
15. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/>
16. Дипломатична академія України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ. URL: <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura/diplomatichna-akademiya>
17. ДП «Генеральна дирекція з обслуговування іноземних представництв». URL: <https://gdip.com.ua/menu/view/golovna>
18. Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин. URL: <http://sshdir.org.ua/>
19. Рада зовнішньої політики «Українська призма». URL: http://fpp.com.ua/think_thanks/rada-zovnishnoyi-politiki-ukrayinska-prizma/
20. Електронна бібліотека: URL: <http://www.info-library.com.ua/>
21. Державну установу «Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України». URL: <https://ivinas.gov.ua/pro-institut/viddil-istoriji-krajin-aziji-ta-afriki.html>
22. Наукова бібліотека ім. М. Максимовича Київського національного університету ім. Тараса Шевченка URL: www.library.univ.kiev.ua
23. Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія» URL: <http://www.ukma.kiev.ua/ukmalib>
24. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbu.gov.ua/>
25. Національна парламентська бібліотека України. URL: <http://www.nplu.kiev.ua/>
26. Одеська національна наукова бібліотека. URL: <http://www.odnb.odessa.ua>
27. Німецькі бібліотеки URL: <http://www.ddb.de/>